„ЗАСТАВА“ излази редовно: Средом, петком, недељом, на целом табаку, уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА

за Аустро-Угарску:

за целу годину . . . . 14 ф. — н.
на по године . . . . 7 ф. — н.
за четврт године . . . . . 3 ф. 50 н.
за 1 месец . . . . . 1 ф. 20 н

За Србију (у сребру).

за годину 35 дин. на пола године 17½ дин. на четврт године 9 динара.

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова за жиг плаћа се по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а претплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ у Нови Сад у дунавској улици.

РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви стају 10 новч.

БРОЈ 159. У Новоме Саду у недељу 18. (30.) октобра 1881. ГОДИНА XVI.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ“.

Земун, 16 октобра Сто и дванаест најотменијих грађана послаше јуче исцрпљен протест и саборском одбору против поп-николиног незаконитог одбора црквеног, коме кураторн и тутори ни новчића не поверавају Безакоње за безакоњем. Главном кортешу своме безаконо дадоше стипендију. Уложише уток школском одбору против административног, што им овај подиже месни школски одбор, који безаконо изабраше. Хоће дакле по што, по то да владају. Поп Никола сам се поверљиво грозно изражава некима против наметника германових и целе те комедије, и на питање, па за што тако чини, одговара: „Ја морам“. Кукавни дакле безазлени људи, које је овде ругли и презрењу изложио. Очекујемо сва могућа безакоња при избору посланика. Све, што је боље, свесније и поштеније, сложило се на отпор. Не чувене ренитенције и неред и по овдашњим школама. Брзојавно искана упутства из Карловаца одавно, али Герману се ћути.

„СРЕДЊА СТРАНКА“ И — „ПРАВА СРЕДИНА.“

„П. Лојд“ доноси у данас приспевшем броју свом од 15. (27.) окт. од 14. (26.) окт. датирани други чланак о партајним одношајима у српском народу у Угарској и Хрватској, позивајући се на свој скорашњи чланак о најновијем држању клирикалне странке поводом предстојећег избора митрополита. Он налази, да су на једној страни екстремни (претерани) народњаци, на другој страни пак да се испиње на прво клирикални егојизам (себичност) са претензијом, да он сам може држави верно послужити, само да му ова припомогне самовласти на црквеном пољу.

Што писац о претеранима наводи, то смо толико пута у „П. Лојду“ читали, и према расположају тога листа спрам народне странке српске не можемо се другчијем тону ни надати, а неморамо за то ни марити; али морамо забележити, да сад сам „П. Лојд“ увиђа, да је наша црквена реакција „себична,“ и да грамзи за „самовласти“ у народно-црквеном животу.

„Један официјозан (службени) глас изразио је жељу за основањем средње странке међу Србима“ — наставља писац. „Ова жеља, вели, не излази први пут на јавност. Да ли је пак сад с већим успехом него пре изречена, то се данас још не може познати; историја пређашњи покушаја за оснивање таке средње странке гласи мало побуђујућа.“

Незнамо, чији је и какав је тај „официјозан“ глас, и је ли из званичних кругова, или из официјозног каквог јавног листа; ал то знамо, да ту нетреба средње странке, једно што постојећа народна странка није „екстремна“, друго што у ствари нема средине. Каква средина може ту бити? Ако да се створи странка, што ће бирати онога, кога озгоре жели, то онда не би био избор по народној жељи и вољи, и онда не би слободан избор био, и то не би било по народ средње, него туђе. Ако се мисли на предмете саборски расправа, то је већ сам „П. Лојд“, као што у прошлом броју листа саопштисмо, навео, да је српска народна автономија ограниченија од романске, да се у српском устројству говори и о комесарству у сабору, чега у романском устројству нема. Истина државни је орган смерао још и право мериторног мешања комесара у саборске расправе увести, што је на примедбу једног од тако звани „екстремни“ осуђено, и сведено на меру контроле у границама права врховног државног надзора; али ако се сад на то иде, да се и преко те границе простре државна власт, за то је заиста тешко наћи и „средине“, и „средње странке.“ Или вам је и то жао, што је на примедбу опет једног „екстремнога“ вредлог на владинско одобравање буџета из прихода ограничен на: поднос на знање? Што се тиче одношаја спрам јерархије и клира, ту је већ на сабору од г. 1875. тај размер тако умерен, да се заиста нема шта умеравати, и да ни због тога не треба још умеренније „средње странке“

Нашто завијање и извијање?

Ту се жели странка, која би између црквено-реакцијоне, и народне странке на сабору била претега на вази, коју би треће по свом интересу на једну другу ли вагу стављао, те би тиме народно-црквеном управом овладао. Кад то не иде, направи се неред у народно-црквеној управи, па се подигне ларма, да су томе тако звани „екстремни“ криви, те се опет позивају завични Срби, да направе средњу. т. ј. владину странку на српском народно-црквеном сабору.

То је све. Ту лежи!

Писац и сам признаје, да су разне владе од год. 1867. овамо јужне пределе пренебрегавале, или у њима таке мере предузимале, да одношаји нису разјашњени и поправљени, него често погоршени бивали, и да се то правило особито употребљавало у поступању спрам српског народа, и његови црквени и народни послова.

Писац наводи даље, да је кр. комесар Хубер избором митрополита-патријарха компромис са „смишљеним“ живљима направио, али да је намера компромиса ишла даље од самог изборног чина. „Оснивање средње странке била је најближа цел.“ Ту смо дакле! Ту је кључ свему! Хтела се народна, или као што писац вели „екстремна“, „омладинска“, и бог те пита каква странка побити; битна тачка програма постајуће „средње странке“ била је „оснивање и издавање политичног дневнога листа на српском језику у земаљском главном граду.“ „Изгледи су, вели даље, показивали се на све стране поспешни, али ипак је цео план насео.“

Писац наводи и ово: „Ако је влада Милетића од пре омаловажавала, на једанпут је „вођи Србаља“ Милетићу ванредно велика важност приписивана, и против њега и његови присталица је са потрошком великог полицајног апарата поступано. Додајмо: и с „моралним“ потрошком!

Све ово за сад на просто бележимо.

Сад, вели, долазе крвави догађаји од год. 1876—1878; узбуђење је стигло на највиши ступањ, од уплива какве „средње странке“ није било даљег говора. Сљедовали су прогони. „Ултра-народносни пожњели су пуни плод своји агитација“ — вели писац.

Чиме? не каже се. Или су агитације чије проузроковале промену у јерархији, и то на скоро по резлазку сабора, који је такође из живаља народне странке састајао се, и коме ја највише задовољство изражено?

Но не — не! И прошли се сабор сматра за „екстреман“, јер иначе не би разрешен био. Сад треба владиног кандидата за митрополита, па сад треба и „средње странке!“

Чујемо, да су неки „великодостојни“ политични званичници Срби упућени, да се даду кандидовати за сабор. Је ли то онај официјозни глас? Је ли то квасац „средње странке? Не треба „средње странке“: закон и ујамчено народно права је међу свима једина — права средина.

Политички преглед.

У овај мах аустријска престоница јест место, на које се политичари највећма осврћу. **Талијански је краљ у Бечу.** О самом путу и приликама, што уза њ иду, дознаје римски дописник „Н. сл. Пр.“ као што вели, са најбистријег врела ове подробности: Мисао, да краљ Умберто путује у Беч, ступила је у нов стадијум за време маневара, што су летос у Падови држани. Када се Аустро угарски пуномоћник опрости с краљем, краљ му наложи, нека цару и краљу однесе његов најсрдачнији поздрав и изрази му осећаје правог пријатељства. Аустро-угарски владар даде по том к себи дозвати гр. Робилана, наложи му, нека краљу захвали, те додаде: „Веома бих се радовао, кад бих њег. величанству могао стиснути руку.“ Кад по том гр. Робилан у Италију оде, би све удешено за састанак. Из Рима потврђују, да је истинита вест тамошњег листа „Дирита,“ да су на име иредентинске дружине укинуте. Главни клуб у Млетцима разрешио се још пре месец дана. У недељу хтеде дружина „Trento e Trieste“ да прослави годишњи дан битке, што је 1867. год. била код Виле Глорије. Тога ради спремила је венац са тракама, на којима је писало: „Мученицима, што падоше за слободу, посвећују Тријент и Трст овај венац.“ Полиција је венац с места конфисковала. На светковини беху републиканске и вентранске дружине, својих 400 душа на броју.

У **Француској** су духови већ одавна почели мислити, како да се реформише сенат. Како ће се у другој половини декембра (по рим.) бирати изборници, који ће сенаторе бирати, то се поменута мисао сад више претреса, но од пре. Да треба ту установу реформисати, то сваг увиђа, само како и којим путем, о томе се мање говорило и писало. Професор Маж, један од најславнијих говорника и најобразованијих чланова заступничке коморе, саставио је програм, по ком би требало сенат реформисати. Пре кратког времена држали су у Паризу сенаторски бирачи из сенског и оаског департмана скуп, и ту је било више народних заступника, чланова ђенералних већа, среских већа и др., све сами бирачи сенатора. Ту су била и оба кандидата, досадашњи председник сената, Леон Сеј, и Жилбер Бушер. Ту је било речи и о мажеву горе поменутом програму и скуп га је једнодушно одобрио. Може се дакле узети, да га је и сенатска републиканска левица тим чином већ у на пред усвојила. У том програму имају ове четир тачке: 1. Да се устав од чести измени, тј. измене и установе, где је реч о изборном закону за сенат и о томе, како да се уклоне доживотна сенаторска места, и измени утицај сената на одобрење прорачуна. 2. Бесплатна, обвезна и нестручна настава у основним школама. 3. Реформа судског сталежа на темељу, који одговара демократским установама. 4. Обвезна војничка служба за сваког, а да се укине установа својевољаца. — Као што рекосмо, те четир тачке усвојио је цео скуп за једно с кандидатима.

У половини ове недеље држао је **Гамбета три беседе**, но све три понајвише локалног значаја. У Болбеку навести председник раденичке дружине жељу, да Гамбета што пре узме у своје руке управу министарства. На то ће Гамбета рећи: „Хвала вам на вашим ласкавим, можда прераним речима. Оставимо то на страну, а вами хвала!“ У Кильбефу рече он: „Ако се Француска са свим да на трговачку и индустријску радњу, те рашири своје унутрашње изворе, онда ће од конечно постављене владе искати, нека јој поврати њено некадашње цветање.“ У Понтодмеру најпосле рече: „Моја је политика, да негујем, браним и штитим материјалне интересе неизмерне народне производње. Тим се најбоље пропагише републикански владавински облик. Биће их, коју ће моју политику критиковати; ја сам на то свикао, шта више, свикао сам на критику, која прелази меру. Не тужим се. На мене је пала читава бујица увреда и погода. Но хвала буди здравом разуму француском, могу у свако доба потврдити, да сам се свагда, кад сам год био са своји једномисленици, могао тим тешити — ма да ми то није било за невољу, јер ја осећам, да нисам ни оштећен, ни поружен — што сам знао, да је ваша слободна наклоност уза ме. То ми је по вољи, то је све моје частољубље.“

У четвртак у по дне састала се **аустријска делегација**, те примила поднеске, које је поднео војени министар, као најстарији по служби заједнички министар. То су: поднесак о заједничком прорачуну за 1882. год., закључни рачуни за 1879. год. за једно с исказом о газдовању у 1880. години, даље поднесак о ванредној потреби за војску, што лежи у Босни и Херцеговини, најпосле накнадни кредит за стајаћу војску и марину. Потреба у заједничком прорачуну срачуњена је на 114, 447. 706 фор., а то је за 1,916 337 фор. више, него што је требало за ову годину, где је цела потреба срачуњена била на 112, 531. 369 фор. Као што је познато, Аустрија приноси на заједничке потребе 70 по сто, Угарска 30 по сто. Од догодишњег заједничког прорачуна дакле има Угарска 32,719.825 фор. да намири, Аустрија 81,727.881. У потребу заједничког прорачуна долази још кредит за окупацијону војску, који износи 6,337.500 фор. Од отог долази на Угарску 1,989.975 фор.

Војнички заповедник у Угарској, **ђен. Еделсхајм-Ђулаји**, већ је подавно тешко болестан, тако да се у нашој вароши једном разгласило било, да је и умрьо. Но то се није обистинило, шта више, болесник се опоравља. Међу тим „Фигетл.“ донео је једну историјицу, која разјашњава болест заповедникову. Он вели, да заповедникова болест „није од бога послана“, него да је дошла од ране, добивене у двобоју, што га је заповедник био са ђен. Јованом Маријашем. Ђенерали се поречкаше приликом последњих маневара, где је Маријаши код Шатхалома пресекао пут Ђулајеву кору. Због тога се, критикујући маневре, поречкаше ђенерали Еделсхајм и Греф са Маријашем. Маријаши назове Грефа четвероношцем, а Ђулаји се презорно изразио домобранској војсци Двобој је за то тако доцне био, што су ђенерали најпре морали искати одобрење од врховног војничког заповедника, да се смеју бити. Вели се, да је Ђулају девер био ђен. Едвардо Пар, а Маријашу ђен. Ладислав Понграц. Оба су борца у један исти мах пуцала. Еделсхајм не погоди циља, Маријаши погоди противника. Због тога случаја вели „Фигетл.“, да ће три домобранска ђенерала бити стављена у мир. Тако орган крајње левице. Многи не верују том извештају, мислећи, да „Фигетл.“ хоће да изазове нову војничку аферу à la Гецел-Лендлову, па за то желе, да се с надлежног места читава ствар разјасни. Нами је све једно, имао право „Фигетл.“, или они, који му не верују. Ми бележимо читаву ствар као — знак времена у Угарској.

Црвена књига.

Збирка дипломатских акта, која ће се поднети делегацијама одмах у почетку њихова деловања, не бави се ни једним од оних питања, која сада занимају политичаре свију држава. Црвена књига је тако рећи додатак издању црвене књиге од прошле године и ограничава се на то, да ове теме, које су у збирци од прошле године биле подстакнуте, сада настави и доврши. Садржај ове црвене књиге је већ доста обиљежен и насловом, који има два одељка, први је: „турско-црногорско питање“, а други „турско-грчко пограничнo питање.“ Ми овде доносимо оно прво питање у свој целини, јер је то за нас од веће важности:

Турско-црногорски погранични одношаји.

У овом одељку публиковани списи износе први пут од аустро-угарске стране доставерна изјашњења о држању наше монархије према инглеском предлогу, који говораше о блокади Смирне. Није то тако давно, од како се овом држању пребацивало, да је двомислено. Званично разлагање ствари даје нам распознати, како је та оптужба сасма неоснована. Не да се ни замислити, да се може јасније и одређеније одбити саучешће при смирнанском пројекту, као што је то барон Хајмерле учинио.

Као прва депеша у збирци излази извештај аустро-угарског деловође у Лондону г. Хенгелмилера, барону Хајмерлу, у коме исти извештава о разговору, кога је имао са лордом Гренвиљом и о назорима, које је овај у тада управо врло критичној фази турско-црногорске афере изјавио. Између осталога вели се у тој ноти из Лондона од 2. окт.

„Лорд Гренвиљ рече, да је он тако исто слабо одушевљен за рат против Порте, као и ми. Кад би он био за рат, имао би готова узрока. Он хоће да ради у свези са осталим силама и слаже се са вашом Екселенцијом потпуно у жељи за одржањем јевропског концерта и отклоњењем рата. Али ако се силе одлуче за акцију, онда ће и Инглеска бити спремна да прими на се свој део у акцији.

Он претпоставља, да су остале силе шиљиме једног мишљења, да се неће дати од порте у теснац привући и исмејати. Исто тако не може се ни кнез црногорски у незгоди оставити. Он није никако имао права, да једног дана изјави своју приправност за марш, а другог дана да изјави да то зависи од веће потпоре, него што је демонстрација са флотом. Али у осталом не може му се замерити што је оклевао, да иде против турских трупа.

За тим настави лорд Гренвиљ, да он не може силама никакве предлоге стављати у погледу на даља присиља према порти, а не може ни казати, да ли ће и какве ће предлоге инглеска влада идуће недеље учинити. Али он би желио, да се са вашом Ексцеленцијом сложи у погледу на пружајуће мере, и готов је да се самном поверљиво о томе поразговори. У првој линији запитао сам ја лорда, да ли би се могао наћи какав начин, по коме би Аустро-угарска гарантовала интегритет црногорске границе, дочим би та мера уједно потпомагана била искрцавањем поморске па и сувоземне војске, а то искрцавање већ с обзиром на избор трупа не би будило завист код других сила. Ту гаранцију представља он себи тако, да ми неке тачке на црногорској

границу поседнемо нашом војском па тако од напада турске војске бранимо Црногорце, који би пред Улћином били.

Ја приметих, како у нашој монархији не би одзива нашла та идеја, да се наша војска изложи опасности, да дође у конфликт са турским војницима. Ја не могу пресудити трошкове и тешкоће таке једне војничке експедиције, али не би рекао, да би ми баш воље имали, да тако што започнемо.

Лорд Гренвиљ мишљаше, да тешко да би и било опасности од каквог конфликта, јер порта сигурно неће тек ту бесмислицу учинити, да наше трупе нападне. Друго, а без сумње најлековитије средство било би, кад би се демонстрација са флотом пренела од Улћ на на Цариград. По преслушаним назорима војених стручњака могла би се ствар лако и извести, а јевропска флота испред Цариграда учинила би на порту највећи утисак. Тиме би се ипак опасност породила, што би демонстрација на Цариград у својим даљим посљедицама била можда кобна и по опстанак турске државе.

Он никако неће да ускори катастрофу у Цариграду и спомиње демонстрацију са флотом испред турске престонице тек као једну од разних могућих присилних мера. Друга блажија, али можда и са мање дејства присилна мера била би та, кад би се флота преместила на обале оних турских области, које би се имале уступити Грчкој или у опште онде, где би згодна и удесна пристаништа било. Тиме би се могло спојити запћење пристаништа и важних поморских места турских, од којих порта знатне приходе вуче.

Лорд Гренвиљ заврши са примедбом, да његови искази нису предлози инглеског кабинета на ц. кр. владу, него поверљиви нацрти, о којима мисли да са вашом ексцеленцијом мисли измењ. Али главно је да се зна, да ли ћете ви у опште ступити у кооперацију, која би се састојала у даљим употребама присилних мера према Турској".

(Наставиће се.)

Говор професора Вирхофа у Берлину.

Како је сад изборно кретање у Немачкој у највећем јеку, то је и чувени учењак, професор Вирхоф држао пред својим бирачима у Берлину говор, који овде ради своје важности у главноме саопштавамо.

Он се држи за сретна, што за време свога шестонедељног отсуства није морао слушати разноврсне погрде, које су против њега управљене биле; он такођер неће ни да се брани од тих погрда, нити да се бори против таког блата, јер би морао иначе велике чизме обући. Има неке извесне границе, до које сваки уљудан човек у политичној дискусији може ићи. Ни једна странка не имађаше икада тако позитиван програм, као странка напретка. Кад би странка напретка била само негативна, онда би и побијање њено била бесмислица. У странци напретка побијали би се пионири либерализма, и кад би и ти били побеђени, онда држи, да је све добивено. Противност према државном канцелару није лична, већ начелна; с тога није у опште ни мислити на слагање шиме; све више и више истиче се Бисмарк као државник, који хоће да само његова воља важи; али ни један државник није потпун, за то је у свим цивилизованим земљама уведена конституција, а ова је затекла странку напретка. Напредњачка опозиција базира на том, да је немачки државни устав тако непотпун, да он не може дуго опстати, пошто је само државном канцелару на челу уписан. Он мора тврдити, да је пренос Бисмаркових компетенција на његовог посљедника са свим немогућна ствар, за то мора сваки патријота водити бригу о унутрашњем складу државних одношаја. Бисмарк је истина један пут као пруски министар рекао: „основна права не спадају у његов посао", али то не извињава данашње полутанско стање у држави. Бисмарк се понаша према немачком народу као оно Пенелопа према њеним просиоцима; у канцеларовој глави имаде силество пројеката, али ни један не доспе да сазре. Кад се то све размисли, излази, да једно његово обећање уништава друго. Говорник прелази на поједине „пројекте за усрећавање народа". Кнез Бисмарк даје лепе изгледе, али их не формулише. Напредњаци не могу се тек на одговор узети за то, што нису слутили, шта је кнез Бисмарк хтео; Бисмарк је и сам г. 1876 у једном парламентском говору то признао. а сад пребацује официозна преса странци напретка, што она није ништа о томе знала, шта су међу собом уговорили Ауерсвалд и Финке, противник странке напретка. Бисмарк је некад рекао, да би га ваљало пустити да сврши спољашњу политику, па онда могу народни заступници прећи на унутрашњу; сада је он ту мисију својим синовима предао. (Бурно одобравање.) Странка напретка може статистично доказати, да само онда није свој глас одобравања дала, кад се нападало на слободу.

Говорник разлаже даље пројект о присилном задругарењу. Борцима те институције може се само довикати: „Нека вас бог сачува од ваше лудости." Ако до тога дође, да сваког грађана ваља чувати од његовог суседа, тада смо упали у најдубљу средовечност. Прелазећи на радничко питање, назива говорник пројекте канцеларове утопијом. Поштена опозиција знаде само за тежњу, да одстрани оне препреке, које сметају поштеном раду. Униформисање човечанства — то је нападај на човечији дух. У име слободе протестује он против све јаче званичничке владе; ако се либерализам са свим уништи, онда ће се господа са њиховим утопијама и жељама спојити и на скоро сами себе проклињати. (Бурно одобравање.) Говорник прелази на Штекера и рече: кад се он (Вирхоф) из Русије враћао, путовали су шњиме многи исељеници Чивути, које је у Берлину произашли покрет из њихове отаџбине протерао и тада се морао запитати, је ли то хришћански. Он је не само као учењак, већ и као либералац свуда на путу с почашћу дочекан. Дужност налаже, да се у изборној борби сложно ради. Ако сад Берлин победи, то је онда извојевана велика битка, на коју цела Јевропа гледа. Њему би велика услуга учињена, кад не би морао бити бирац, али он се тиме поноси, што ће му сад бирачи глас поклонити, јер овде се ради за символ.

На послетку захваљује се говорник раденицима другог изборног округа, што су му од баште до дворане носили бакље, јер за њега је то добар знак, да су му баш радници пут осветлили. Дуготрајни усклици зачуше се по завршетку овога говора. Читав збор имађаше на себи тип неке свечаности, која се неда ласкавија замислити за изборног кандидата.

ДОПИСИ.

У Оточцу, дне 12. окт. Молим вас лијепо госп. уредниче, да у вашем цјењеном листу „Застави" изволите дати мјеста самообрани овој.

У шушачкој „Слободи" изишао је допис из Оточца у коме се уз нападање на личност моју и оточко-швичка црквена ствар износи на тапет. Кад би се то тицало ли моје особе неби се нашао побуђеним удостоити одговора људе, којима је старчевићијански лист орган; али пошто је уплетена и српска црквена ствар, то сам дужан са одговором на среду изићи тим више, што је и „Обзор" тај пријатељ српске народне аутономије (?!) бивши мажуранићеве владе полузваничин — а сада такозване неодвисне хрвацке странке лист претресао питање то. Пре свега морам чуђењу израза дати, што се српска црквена ствар тиче католика, какви су око „Обзора" (сада „Позора") „Слободе" која је са своје вјерске и народносне интолеранције, да и неспомињем, шта би споменути имао, позната српском и несрпском свјету. Тиче их се ваљда само зато, да у њој чине сметње и раздор, да напред корачити неби могла. То ми је тим чудноватије, кад знам, да српски листови немјешају се у подобне католичке црквене ствари, изван ако по својој публицистичној дужности морају да одговарају на оаружнице о „унији" — и тима подобна деветнајстог вјека чудеса!

Оточко-швичка парохија запасава: варош Оточац, село Поноре (Швицу) Српско поље и Старо село, а средина јој је Оточац. Ова парохија има пароха и капелана. Како 1864/5 године, које је српски народни црквени сабор донио закључке о уређењу парохија итд. најзишим рескриптом од 10. авг. 1868 год, потврђене, небијаше српске цркве у Оточцу, то је наравно сједиште пароха остало у Швици.

Српски народни сабор од 1871. год. донашајући изборни ред за српски народни сабор и опредјељујући број изборника за поједине парохије односно црквене обћине означује да „Оточац" са Швицом даје изборника, и тим је већ српски народни сабор Оточац предпоставио Швици. А прва епархијска скупштина 1871. год. на предлог г. Стеве Чутурила донијела закључак, да се сједиште пароха из Швице пренесе у Оточац: чему се тадањи парох, који је у Швица рођен и тамо парох био наравно противио. На епархијским скупштинама 1875. и 1880. интерпелирана је епарх. управа од народни скупштинара, зашто горњи епарх. скупштине од г. 1871. закључак рјешила није упутом, да га у свом делокругу изведе.

Како је у нашој дијецези оскудица на свештенству, да епарх. конзисторија не само капеланија, него ни свију парохија попунити неможе; а међутим оточки капелан добија парохију, то је епархијска конзисторија наредила, да ја из Швице пређем у Оточац становати једно, што је Оточац, као што већ спомену средиште парохије оточко-швичке, друго и зато, што је у Оточцу котарска област; котарски суд; војено заповједништво причувне пуковније Јелачића; п резни уред; државни и имовне обћине шумски уред; војена болница; котарски лечник, и још више — а најпосле и обћински уред; дакле, ако тко умре мора од родбине неко у Оточац по мртвачки лист, ако се тко жени, мора у Оточац по дозволу, ако је тко болестан мора у Оточац по лечника и у апотеку, ако ће шпекулирати са гором — а од тога поморчани односно швичани живе — мора у Оточац, па сваком том приликом подједним јаве се и пароху, ако га требају. Напротив Оточани и староселани немају никаква посла у Понори, да би се могли уз гред и пароху јавити. Вредно је споменути и то, да је у Оточцу римокатолички подархидјаконат, а православни да буде зар — „капеланат." Можда и то тишти Хрвате око „Слободе" ?!

Има тога још више. Бивши оточки предстојник г. Гргурић — заведен од слабе странке — поднесе високој крајишкој земаљској влади предлог, да се „ја" из Швице премјестим ма куд изван оточког котара, ја ширим „српство" и т. д у Швици. А ја би рекао: ваљда сметам развратним тежњама старчевићијанским. Одма сам чуо како су на славу сакатог предлога тога старчевићијанци неки . . . . у „Тиволима" (крај оточца) пекли „јагње" и напијало се мојој трансферацији! Чврк — али неупали. Усуд хтеде ударити чава у главу старчевићијанцима оточким, те ја би премјештен ма не изван оточког котара, ни изван парохије моје, него у — Оточац баш!

Сад тек почеше неки католици бунити швичане против мене, и писати по „Обзору" и „Слободи," те богме непустише на миру ни г. епископа дијецезана, што ме по њиовој маршрути непроћера изван граница „самосталне" и „неодвисне" краљевине хрватске!!!

Ето отуда вика и ларма старчевићијанаца, који би и Швичку као и оточку српску цркву превернули на тумбе, а овамо бајаги адвоцирају за ону — donum danaicum! Ја све то разумем, али немогу разумјети, зашто славни епархијски админ. одбор сједиште пароха оточко-швичког већ једном коначно нерјеши, што је стао на по пута, зар да се боји „Озбора" и „Слободе" српском имену и вјери једнако непријатељски листова, који најпосле нису ни компетентни уплећати се у наше искључиво српске црквене ствари.

Отворено кажем, да је швичанима све једно био тамо парох или капелан, јер капелан је свештених као и парох, па још кад има и матрикул протоколе, као што је овђе случај, онда је капелан, — само што непоси наслова — парох.

Што се најпосле у „Слободи" истиче, да сам ширио „Српство" и говорио у Швици, да ме је „српска" мајка родила и „српским" млеком задоила, одговарам, да је Крајина подигнута на „Српству" (види Ваничека историју Крајине) дакле је пре мене постало, и сада постоји, и постојаће док је Велебита и Пљешевице, Капеле и Клека; и по томе немам потребе ширити Српство, кад се ја у њем ширим. Ђе био да био парох у Крајини биће увјек и до скончања мога вјека српског народа свештеник вјеран богу и цару моме, ђе био да био катихета нећу одгајати атеисте него православне — ма не Хрвате — него Србе лојалне Аустро-Угарске држављане.

А да ме је српска мајка родила, српским млеком задоила, не тајим, него отворено кажем, да се ја тога не стидим, него баш обратно поносим, и у том поносу моме још запјевам: „Ја сам Србин српски син".

Толико вам одговарам јавно, а ви сада клеветајте и грдите ме у „Слободи" колико вам драго, што више грдите, то ме боље челичите у српској ствари нашој.

Илија Машић,
парох.

Књижевност.

Годишњак, велики српско-народни илустровани календар за годину 1882. Уређује А. Сандић. Издање Браће М. Поповића у Н. Саду. Цена 33 нов.

Не може нико порећи, да у нас са књижевношћу није пошло на боље, ово се истина не корача великим корацима, ал се тек ипак напредује. Наша журналистика обрађује све гране своје, Матица Српска изашла је из своје застајаности и поред редовног излажења четири свеске Летописа на годину издаје нам још и по неку корисну и ваљану књигу. Школске књиге излазе истина не у овој мери колико је нужде, а да су издавачке прилике повољније заиста не би оскудевало у снагама. Ено се у последње време у Београду поред ученог друштва и Чупићеве задужбине образовало и друштво за ширење просвете. Па у том покрету ево је календарска књижевност особито умакла. Опазише бистри умови у нас, да би се календаром — том народном књигом — могло корисна знања у народ уносити и одабраним садржајем воља на читање у масе побудити, опазише па се посла латише. Ту је „Орао", до скоро и српски „Соко" па „Годишњак" који живо настоје, да онај горњи смер свој изведу; да даду календару, што могу бољу садржину, да га што боље могу приреде, па да га по јефтину цену народу пруже.

Заиста је Годишњак јефтин календар, онако леп садржај, којим ће читалац и да се поучи и да се забави служи свакојако на част уреднику му г. Сандићу. „Сандић је најбољи календарџија у нас" вели

ЛИСТАК.

СРБИ, НЕ СЕЛ'ТЕ СЕ ОДАВДЕ.

(Свршетак.)

Мало по том па сташе и власти државне затим: дозиваху и досељаваху амо понајвише Немце из Немачке, а нарочито из Виртенбершке, из старинског Швабенланда — отуд и прозваше наши Немце Швабама.

Још већма навалише злим на Србе спахије и немеши земљевласници по спахилуцих својих — чим нестаде у земљама овим страха од Турака те Србе размилитарише.

Вармеђе и спахије навалише злим с једне, а римокатоличко свештенство с друге стране!

Јуначан ал кукаван народ наш незнаде куд ће ни камо ће: у Русију му више недадоше а српске земље биле под Турчином — никуд ни камо већ хајд из паорије у милицију, у Границу, под пушку и под стегу војничку, и по некуд и у вароши, које онда беху сасвим ил бар претежније српске.

Из чистог некад српског места Темерина уклонише се Срби од насиља спахијнског у Шајкашку и населише село Ђурђево. Из Ајмаша у Нови Сад у данашњи Ајмашки крај; из Сомбора у Срем у Лаћарак и у Голубинце, из Опава у Бечкерек у тамошњи Опавачки крај итд.

А откуд-год се Срби иселише — на опустеле им куће и огњишта, на родне им њиве и винограде поиздолазише потом Немци из Швапске, доносећи собом донде незнани овде кромпир, Мађари из оскудне горње Угарске, тако звани Кертиси, доносећи собом семе и садећи дуван, па онда Словаци и Рушњаци, и бог те пита, које још вере и нације! На послетку заређаше амо са свих страна и Јевреји!

Данас су крајеви ови, у којима Срби живе, можда најмешовитији у Европи.

А ко иоле историју ове земље зна и казује као што јесте и као што треба: не ће порећи ни порицати, како баш Срби крајеве ове понајвише чистише и очистише од Турака, нарочито после поменуте сеобе своје амо под Чарнојевићем; и како баш Срби понајвећма искрчише и заораше поља и њиве богате Бачке, роднога Баната, а лозом виновом засадише убаву Фрушку Гору после Турака.

И кад-год допаде царе-краљевина ова зла каква и напасти непријатељске било с које и с чије стране — Срби ни тада ни по тада не беху последњи на бранику за част крУна и спас земаља и крајева ових.

Па, сад зар да се Срби селе са огњишта својих, са поља и њива својих, крваво стечених и толиким жртвама искупљених — данас, кад им више не пакости бар спахија ни немеш, нити ће ико више сад моћи Србина унијаћењем ил другом којом опачином преверити, и у туђе јато одбити и претопити . . .

Ал веле нам: народ је наш осиромашио и све већма кукаван опада и опада; дације големе, порција велика, земље слабо рађају а од неко доба ето и вода топи поља нам и њиве на све стране; а друго, мудрују нам ти мудраци: та, за бога, ето народ се наш сели сад у Србију, у ослобођене крајеве старе некад царевине српске — у свој род и народ итд.

Јест, истина: дације су големе, пореза је велика да готово већа бит' не може. неприлике и незгоде разне руке и са млого страна снalазе нам народ — ал питамо ми: јесу-ли те дације и терети само нашем народу дотештали?

У том су бар сви грађани редом у земљи овој једнаки, равноправни . . . .

Кад их сноси и подноси Мађар и Словак, Немац и Рушњак и све друге без разлике вере и нације — зар да Србин кукавички измиче испред неприлика тих, Србин, који у земљама овим никад није узмицао ни испред сабље бритке и копља убојна, нит' зазирао од пушке и ватре топовске?!

Па ко се сад од Србаља највише сели и расељује? Онај баш ред и сталеж, који је до јако вавек најјуначнији бивао и највећма подносио неброј патње разнолике — ред и сталеж ратарски!

А куд се селе, то нам је за овај мах свеједно, узмемо-ли на око најпре и најпре, како наш народ кроз то опада стањем и имањем и нарочито бројем душа.

Ратарски сталеж у нас, у ових крајевих, јест истина, осиромашио је и од год до год све већма сиромаши; али је још до некле срећом нашом, и дан-данас овде куд и камо више Срба ратара кућаника и земљепоседника него-ли бескућника или без ма и два три ланца земље ораће.

А као што напред наговестисмо, поља и њиве по Бачкој и Банату и виногради по Сему претежнијим делом још су у руку Срба, газда и људи имућнијих. Наш ратар код своја два три ланца радо наполичи и туђу земљу, те вредан радник може се ставорити, док стање ратарско у нас на боље не пође — а поћи мора што пре, јер погибијом прети не само Србину, већ и Мађару и од обојице искуснијем и вреднијем Немцу, па и свима нама, ако час пре затим не стану они, који су у власти и којима је посао, да се брину за то.

Срби браћо — не сел'те се дакле никуд одавде!

Србин ратар, кад науми куд да се одсели, продаће оно мало земље своје и удила, па док доспе, куд је наумио, а он са женом и дечицом поједе оно мало крајцаре те остао божијак и просијак — туђ слуга и надничар!

Тешко и претешко Србин ратар и у свом рођеном завичају кућу скући, ил, ком је од оца остала, у добром стању може да одржи; а кад се куд одсели, ни земунице тамо не мож' да направи, него се потуца као оно чергаши од немила до недрага . . .

Није овде места, да реч на шире разве-

Пајевић и заиста му је први тако звани календарски део врло добар. Али првом делу ни мало не уступа ни други део. Брижљиво је ту поређано све оно што је народу преко нужно. У томе се погледу одликује особито уредников чланак „Срби не сел'те се одавде,“ који и „Застава“ нађе за вредно да га у своме листку прештампа. Истина, сељење Срба у негдању своју домовину биће историјски процес. Као кад оно падне камен у воду, вода се заталаса и на све стране разиђе, да направи места камену, тако се и наш народ на више страна разишао кад дође сурови Турчин. Оде-ли камен реци на дно, опет се вода прикупља и заузима стари свој положај, нестаје ли варварског Турчина са благословених, са светих поља наших предака ето тамо и нас, поздних им потомака. За центрифугалним кретањем ето центрипеталног. Само би то требало да се с планом догађа, требало би да почну они од Св. Андрије и са оних оаза по горњој и осталој Угарској, они из Поморишја а не из оних крајева, које не треба — може бити — Србин да напушта. Само би требало да их и тамо преко друкчије дочекују, да Банаћанин, који је свикао да лепо руво носи, да пуну кућу има не божићује у худој земуници. Требало би да се постарају да му у новом завичају барем онако, ако не боље буде, него што му је у старој било, онда би то сељење у неку руку оправдано било, ал овако где газда у старом завичају постаје слуга у новом, где вредни радници и поседници у старом завичају, дају само контингенат пролетаријата у новом, овако та појава није оправдана и са свим има право писац и добро долази својим мислима и својим саветом у овој ствари не би ли побудио на размишљање о томе појаву и оне који су позвани да ма с које стране утичу на њ. За тим је добар чланак „О женској тежњи за допадањем“ (један поглед у наш народ). Писао га је по свој прилици г. Новак Радонић. Писац живи у народу и познавајући његову бистрину у посматрању ми га рачунамо у најбоље познаваоце свога народа. Он је једним својим погледом изнео нам страшну слику народног нашег опадања и пропадања, слику тим страшнију, што се све једнако у народу понавља, и учинио велику услугу својим пером своме народу баш као и онај први. Веома је користан чланак и „варошка прашина“ од (Ђ. Н). Неговање народног здравља заиста је услов народном обстанку и народном бољитку, само ди си свести да бдијеш над извађањем овог здравог савета што нам га и овај чланак пружа. Забаван је чланак „Неверна Тијана“ приповетка Ђуре Јакшића, оног Ђуре, који нас је својом песмом, својом новелом, својом приповетком толико пута загрејао, забавио, задивио, а ми за његову сирочад, барем ми овде, онако мало, или чак нимало не урадисмо. Уз ту тужну опаску придружује се друга да ми слабо показујемо продуктивности и оригиналности на пољу наше лепе књижевности. Чланак „Колике су звезде и колики је простор небу“ држимо да је сувишан био за ту „народну књигу“ и сувопаран је и некористан, није то да ми пишемо народу о ономе, што ми волемо, него о ономе, што мислимо, да ће му ваљде донети. Доста беше и оно астрономије, што се редовито сваке године у календарскоме делу пружа. Народном забораву отргнута је прича „Цар и доскочљив свињар“, што је прибележи Никола Вучетић и народна песма „смрт Арсенија III. Чарнојевића, патријарха српског.“

Остаје нам још, да кажемо о сликама, којима је Годишњак украшен. Уз врло леп избор, израда је лоша. Насловна је слика др. Полит а други портре је Сава Косановић, о кад би дао бог да и овај последњи буде народу босанском таки пријатељ ко што је др. Полит нашем овде. Остале су слике све забаве и поуке ради, протумачене су јасно и разговетно као што већ г. Сандић увек и пише. Така књига као што је овогодишњи Годишњак, заиста је народна књига и заслужује, да је човек свакој српској кући најтоплије препоручи. **J.**

Уметност.

У броју 6-ом „Српски Илустровани Новина“ у Новом Саду од 5. окт. ивишао је под рубриком „радиност“ а под насловом: „Изложба женскога ручнога рада у Новоме Саду“ позив на „задругу новосадски Српкиња“, и остале подобне задруге Српкиња, као и у опште на Српкиње, да пораде, да се 1883. месеца јула, кад ће новосадска жељезница са осталима у јулу у свезу доћи, буде подобна изложба рукотвора Српкиња. За сад из овог позива саопштавамо оно, што се јавља о пештанској овогодишњој изложби, нарочито онај део, који се односи на рукотворе Српкиња у Банату, и вратићемо се и сами на ту ствар. Место то гласи:

„Но ја ипак морам да се позабавим мало подуже око једнога дела ове изложбе, јер је тај део не само најлепши и најзнаменитији, но је свима и свакоме толико пао у очи, да су га сви посетиоци сматрали за круну целе изложбе — а тај део биле су српске народне женске рукотворине из околине Кикиндске и Бечкеречке, Сомборске и Суботичке.

У томе делу били су поређани српски ћилимови, српско платно, пешкири, прегаче, торбе и т. д. у оном шаренилу које им је умела да даде вредна рука наших простих Српкиња из Бачке и Баната; ту је било дивног веза сребром и златом по сади платну и по ћерџелији.

Колико је овај део изложбе пао свакоме у очи, нека се суди по овоме. Сам светли цар и краљ наш застао је пред овим делом и рекао је „Доиста ја нисам знао, да наш народ уме тако лепо да ради.“ Од тога дела није краљица могла да одвоји очи, све, готово све што је ту изложено, покуповали су први мађарски великаши и богаташи за лепе новце.

Колико смо се и ја и драга ми пријатељица поносили овим делом изложбе, ипак шта је ово према богаштини наших народних женских рукотворина по осталим српским крајевима?

Кад је ово мало рукотворина наших око Сомбора, Суботице, око Кикинде, Бечкерека и Панчева могло толико да задиви цео страни образовани свет — шта би тај свет рекао, када би видео на једном месту на окупу наше народне рукотворине из свију српских места Бачке и Баната, из Срема, Хрватске и Славоније, из бивше Крајине, из Далмације и из Боке?

Наша женска ручна рукотворина била је на овој земаљској изложби у врло малом броју заступљена, па ипак је обратила на себе тако велику пажњу.

Та околност побудила ме је да предложим овим чланком: да се у Новом Саду године 1883. приреди нарочита изложба наше женске рукотворине.

Ова изложба била би прво и прво врло важна за изучавање наше народне уметности, друго би била и врло корисна, јер би отворила српскоме женскоме свету за производе вредних руку светску пијацу а тиме повећала материјално благостање нашега народа“.

Нови Сад, 17. окт. Данас по подне држао се млогобројни збор новосадски бирача народне странке за означење кандидата за српски народно-црквени сабор, и под председништвом г. Стевана Јевтића једнодушно се сложио у том, да понуди кандидатуру дру. Свет. Милетићу. Многобројна је депутација под предвођењем свога председника г. Јевтића и гласом његовим изпоручила му ту понуду, коју је др. Свет. Милетић са највећом захвалности примио, с изјашњењем да је за пређашњи сабор у одсуству му изабрани пријатељ г. др. Михаило Полит-Десанчић драговољно сагласио се са кандидацијом дра Милетића, пре тога бившег новосадског посланика.

— Из препајског среза јавља се, да је у том срезу кандидат г. др. Мих. Полит-Десанчић, који је политички посланик и тога среза.

— У Жабљу је јуче у кругу више Срба бирача из Жабља и околине означен је за кандидата посланика за предстојећи сабор посланик на бившем сабору, г. Миша Димитријевић из Н. Сада.

НОВИЈЕ.

— У Прагу је 14. о. м. отворен Чешки клуб. Закључено би, да се тафеовој влади одрече „љубав“, ако она не испуни чешке захтеве. Сеуп је усвојио извештај, у ком се вели, да се војска може смањити и дефицит отклонити, само ако Аустро-угарска поред Немачке подвеже и с Русијом савез. Пут на Солун боље је крчити трговачким уговорима, него ли војеном силом. Ригер се тужио на министра Конрада и цело министарство наставе, јер није, рече погодно чешком народу.

— Викар фра Паскал Буцоњић наименован је за римокатоличког бискупа мостарског.

— „П. Л“. дознаје из Цариграда, да је султанска ирада о свези турских железница с Аустро-Угарскима изашла у след опширна извештаја немачког саветника из министарства спољашњих, Гешера.

— У московском „Востоку“ читамо, да су фанатици Арнаути спалили стародневну српску цркву спаситељеву у Призрену, коју су Срби веома поштовали. Црква је саграђена још за време Немањића.

— „Пол. Кор“. дознаје из Скадра преко Будве, да ће Дервиш паша, који се сад у Дибри налази, бити скорим одазван из Арбаније, јер Порта мисли, да је Арнаутлук умирен и да Дервиш својим окрутним поступањем може Арбанасе само још већма од султана отуђити. Из Цариграда ће јамачно доћи гувернер, који ће имати налог, да благим поступком задобије Арбанасе за Порту.

— У понедељак је Алеко паша отворио Источно-румелијску покрајинску скупштину. У свом говору поменуо је да разни чиновници земаљски врше сад уредно своје дужности и да догодишњи прорачун не ће задавати земљи никаких потешкоћа.

— Из Петрограда јављају да ће се Александар III. за јамачно месеца априла венчати у Москви царском круном. Из прва је било одређено, да крунисање буде до године месеца марта, како се покојноме цару наврши година дана смрти, али по што је у марту у Москви још велика хладноћа, то је одгођен тај чин до друге половине априла.

— Порта је поставила комисију, која ће с руским повереницима уредити финансијска питања, што постоје међу Турском и Русијом. „Пол. Кор.“ дознаје, да ће најпре решити захтев, по ком Русија тражи накнаду за издржавање турских заробљеника и накнаду штете, што су је руски тровци за време рата претрпели. То руско потраживање износи око 24 мил. рубаља. После тога повешће се преговори о накнади ратне штете, која је у берлинском уговору срачуњена на 40 мил. турских фуната.

— Римски журнал „Демократска Лига“ порече официјозну вест, која је рекла била, да су се иредентинске задруге саме разрешиле. Она на против тврди, да је 10. о. м. била скупштина задруге за Трст и Трентино и да су се том приликом многи нови чланови уписали.

— Чланови поване француске заступничке комоме хоће да организују клуб целе републиканске левице, у ком би се левица с републиканском унијом спојила, те тако створила већина за гамбетин кабинет.

— „Н. сл. Пр.“ јавише 14. о. м. из Париза, да министарство феријево не ће дати оставку, докле комори не поднесе извештај о свом раду. У четвртак требао се Фери с Гамбетом састати и разговарати. Ако се Гамбета не усхте кандидовати за привременог председника коморе, биће Брисон изабран.

— У уторак држао је Гамбета у Хавру беседу, у којој се ни једном речју није политике дотакао; говорио је само о локалним стварима. Рече, да је био у Немачкој, да проучи развитак бременске, хамбуршке, стетинске и либечке луке, јер је развитак трговачких, поморских и индустријских интереса један од најважнијих републичких задатака.

Помозимо бедној сиротињи.

На дан 2. августа п. р. у пола 11. сати пре поноћи премину мој садруг Глиша Бајишев учитељ, после двадесетонедељног боловања од сушице, оставивши за собом петоро сирочади. И заиста се могу назвати сирочад, јер од данас нити рођенога отца нити рођене мајке имају. Најстарији Душан од 11 година, Даница од 9. Пијада од 5. Светозар од 4. а најмлађи и најмањи Драгољуб од 1 и по год. Браћо учитељи и родољуби, господо и госпође! сами сад можете увидети, да је то јадна сирочад, која од нас и вас помоћ очекује, и која је после смрти свога отца без залогаја хлеба остала. Но у овом несретном и жалосним случају мислим, да ће им се овим путем најбоље моћи помоћи. Па зато, прионимо, притецимо и пружимо помоћ бедној и јадној сирочади, помислимо, да нам и сама дужност хришћанска налаже, да чинимо добро сиротама и невољнима. Та за име бога, када смо кадри другима у помоћ притицати, који може бити и сами себе могу хлебом захранити, онда притецимо овим бедним и јадним сиротама, који су већ после смрти свога отца почели туђ праг и туђа врата обилавити, и са сузним очима кору хлеба молити. Не захтева се од свакога незнам шта — и колико, сваки само по десетак, па је сиротињи доста поможено. Завршујући ово неколико жалостни редака, надам се, да ће сваки, који само српско срце у грудима има, својски пригрлити овај позив.

И тако поново молим и преклињем: у помоћ браћо и родољуби, у помоћ јадним сиротима покојнога!

Живојин Пауновић,
учитељ, Ковиљ-Сентиван.

Уредништву су достављене **нове књиге:**

— **Годишњак.** Велики српски народни илустровани календар за годину 1882., која је проста, има 365 дана. Власник и уредник А. Сандић. Издање српске књижаре браће М. Поповића у Новом Саду. У Новом Саду, српска штампарија дра Светозара Милетића. 1881. Стр. 64 на 4-ини.

— Dr. Joh. Nep. Vogls' **Volks-Kalender** für das Jahr 1882. Redigirt von Dr. August Silberstein. Achtunddreissigster Jahrgang. Wien. Druck und Verlag von Karl Fromme, k. k. Hofbuchdruckerei, Leopoldstadt, Glockengasse Nr. 2. 8-o S. LXIV u. 175.

демо, са шта је тако у нас, доста да је то заиста тако и не друкчије.

Пре десет, петнаест година одмами неки богаташ из Београда до четрдесет кућа из Вел. Кикинде и пресели их на своје земље у Србију. Људи се полакоме па поиспродају све што на дому имадоше у намери, да тамо после земље накупују. Шта је по том с њима било, нећемо на шире да казујемо, само толико велимо, да се од наговештених четрдесет кућа до данас одржало онде једва циглих пет шест!

Ето опет лане и преклане два свештеника наша подстакоше своје парохијане у два села у Банату и поведоше да их населе по новоослобођеним крајевима у Србији. Многи их послушаше, поиспродаваху земље своје красне банатске — ал ни трећи део их тамо се не стани, већ пре отуд амо, нето одовуд тамо; и једни и други сад су пука сиромаш: они у Србији (код својих скромних кућа у Банату које пре одласка свог поиспродаваху) живе тамо по земуницама и колибама, мучећи се куд и камо већма радом, нег што се патише овде — ови други, што се натраг враћају, још горе сад страдају без окриља свог и без и најцрње коре хлеба!..

Ми би могли оваких жалосних неприлика још и више изређати, ал за овај пар буди и оволико доста.

Свештеници српски и учитељи, а нарочито ви Срби посланици на саборима, угарском и хрватском, пазите на ову немилу појаву у народу српском.

Народ наш ваља саветовати и упућивати, да вредан буде и вреднији нег до сада; Србе ратаре треба обавештавати, да не носи само земља хлеба и привреде кући и фамилији, него и толики други рад на дому мимо орања и сејања, жетве и бербе о јесени. Ако у нас и не може бити сточарства, марве рогате и шуте, као што је некад било у отаца нам и праотаца у земљи овој, бар свака кућа може и данас толико запатити и подићи, колико јој треба преко године да се осмочи. Па куд је у нас вртарство код толики нам пространих дворишта и гумништа по селих; па где је некадањег у нас свиларства, сетве, чињења и предива кудеље и лана и другог иног тому подобног?

Све су то гране и струке од привреде — само ваља народ наш од малена, особито у данашње тешке дане, скупоћом загорчене — упућивати и на добро подстицати.

Свештеници и учитељи — куд ћете лепшег рада и посла, чим доспете од цркве и школе, а доспети и доспевати можете, само ако усхтете!

Што се сели и Србин трговац и Србин занатлија одовуд, то са свим иде на други лист: сели се, који овде пропадне, те срећу траже у другом крају, а што је у том понајзамашније: не селе се они у толиком броју као ратари нити се њиховом ceобом смањује и слаби народ наш у ових крајевих бројем и имањем.

Има једна лепа појава данашњега века, која спасава и одржава читаве редове и сталеже у народа напредних и најнапреднијих у свету.

То је здруживање и састајање у задруге.

А задруга је толико века чувала и одржавала народ наш свуда, па и у ових крајевих, као што смо о том с почетка рекли.

Ваља дакле и наш народ и у народу понајпрече ратаре, и све друге који земљу раде, саветовати да се збирају у задруге данашњег кроја и строја.

Задруге ратарске, вртарске (баштованске) виноградарске, свиларске, за сађење лана и кудеље и друге сличне економске — много могу још помоћи том нашем претежнијем реду и сталежу: поткрепити га, охрабрити и ојачати, да сачува земљу, врт и виноград, кућу и кућиште своје од старина. Свако село у ових крајевих, па и вароши, где Срби у већем броју живе, може једну ил другу оваку задругу саставити, одржавати и унапређавати па сачувати народ и подмладак свој до бољих днева и година.

Интелигенцијо српска, а понајпре омладино драга, и опет свештеници и учитељи па и сеоски натароши, који сте прави пријатељи народни — на вама је и до вас је, да будете па руци обавештењем, саветом и упућивањем народу свом, кукавном ал честитом и ваљаном!...

Где ко пикô и обикô, каже српска пословица — свуд је добро ал на дому и у свом завичајуу понајбоље!

Срби Црногорци, Боко-Которци, Далматинци и Херцеговци — трудно и јадно живе, већма се пате и злопате, нег у нас Срби Бачвани и Банаћани, ал се из свог кршног завичаја никуд не селе. Броде они дубине и пучине морске, преброде мора у накрст, па се ипак с оним, што заслуже и привреде, враћају под свој кров и на своја огњишта од старина!

И да завршимо.

Колко је год народ српски ослабио и затирао се сеобама из некадање царевине српске у крајеве ове — од Деспот-Ђурђа Смедеревца до патријарха Чарнојевића — толико ће и још већма сад сеобом одавде ослабити стањем и имањем и затрти се бројем, ма се и у Србију селио.

Крајеви ови, у којима и ми Срби живимо, и наша је домовина као и сваке друге вере и нације, с којима заједно дане трајемо у земљама овим.

Наши оци и праоци за два столећа крвљу и жртвама големим стекоше нам места и лепа гласа у царо-краљевини овој.

Срби, не сел'те се никуд одавде!

Где с' колевка ком љуљала — и гроб му нека буде ту!...

(Из „Годишњака“ за г. 1882.) **А. Сандић.**

КЊИЖЕВНЕ ВЕСТИ.

Књижара браће Јовановића у Панчеву.

И ове године изађоше у нашој наклади

НОВА ШКОЛСКА ИЗДАЊА

Друга читанка за срп. основ. школе од С. Чутурила. Тврдо укоричена — — — — — 24
Немачки буквар за српске основне школе од Средојевића, једини од вис. школског савета одобрени 15
Гимнастика за мушку и женску децу у српским осн. школама. По Ј. Нигелеру израдио Владимир Красић. Одобрено од вис. школског савета 17. фебр. 1881. Са више слика — — — — — 50
Настава у земљопису за III. и IV. разред основних школа. Написао Св. Милетића — — — 45
Настава у женским ручним радовима. Упутство за учитељице и матере српске, написао П. Деспотовић. Са више слика — — — — — 1.—
Настава у српском језику за III. разред основних школа од Св. Милетића — — — — 25
— — за IV. разред основних школа од Св. Милетића 40
Литургија св. Јована Златоустога. Компоновао Корнелије Станковић а за 4 мушка гласа приредио Мита Топаловић — — — — — 4.—

Препоручујући ова нова издања свима п. н. школским властима, слободни смо и сва досадања наша издања овде ради бољег прегледа навести:

Прва настава у вери (мали катихизис за I. и II. разред) од Вукићевића — — — — — 10
Кратки катихизис за III. разред од Вукићевића — 12
Пространи катихизис правосл. цркве од Вукићевића I. део: за 4. и 5. разред народних и 1. и 2. разред средњих школа — — — — — 30
— — II. део: за 6. и остале разреде народних и 3. и 4. разред средњих школа — — — 30
Упутство за прву наставу мале деце у вери од Н. Вукићевића — — — — — 20
Буквар српски са сликама од С. Чутурила школског инспектора, тврдо укоричен — — — 13
Прва читанка од С. Чутурила — — — — 12
Буквар словенски од вис. школ. сабора одобрен, по обављеној цени само — — — — — 10
Мађарски буквар од Какујаја за срп. школе од Ј. Поповића, I. део за 2 разред — — — — 16
Мађарски буквар од Какујаја за срп. школе од Ј. Поповића II. део, за 3. и 4. разред — — — 25
Упутство за предавање мађарског буквара I. део од Какујаја, израдио Ј. Поповић управитељ — 35
Упутство за предавање мађарског буквара. II. део од Какујаја, израдио Ј. Поповић управитељ — 30
Граматика срп. мала за основне школе — — 18
Слике из историје угарске за 4. разред нар. школе 24
Слике из историје српске за 3. разред народне школе 20
Земљопис за срп. нар. школе по Кутнеру од Поповића управитеља II. издање са сликама — — 30
Земљопис за срп. нар. школе у Угарској по најновијим мађарским изворима израђен — — 40
Из Часослова, упражненіе къ чтенію церковнихъ книгъ — 9
Мала свештена историја за српске народне школе — 6
Апостоли и евангелија недељна и празнична — — 75
Мала катавасија за школску младеж — — — 16
Библичне повести новог завета Н. Ђ. Вукићевић — 40
Приповетке из стар. и нов. завета. Од Ђ. Даничића 50
Изјашњење свете лирургије, Н. Ђ. Вукићевић — 50
Спомоћна књига за разјашњење црк. појања. Од Н. Ђ. Вукићевића, друго поправљено издање — 45
Наша земља. Читанка за народ. Посрбио Ст. В. Поповић. (I. део: Читанка за 5 разред) — — 50
— — (II. део: Читанка за 6. разред) — — — 50
Отачественица. I. део: Општи и отачественски земљопис. Написао Н. Ђ. Вукићевић — — — 45
Земљопис за 3. и 4. разред срп. нар. школа — 40
О човеку. Спомоћна књига за учитеље и ученике основ. нар. школа. Написао М. Т, Фрачковић — 30
Кратак наук мађарског језика. I. део. Написао Милован Јанковић. Пето поправљено издање — — 36
— — II. део од Ј. Поповића управитеља — — 30
— — III. део: Мађарска читанка са речником од Ј. Поповића управитеља — — — — 50
Кратак наук о глобусу II. издање — — — 10
Права и дужности грађана од Ј. Поповића само — 20
Рачуница за срп. народ. школе I. књига — — 10
II. „ 12
III. „ 16
IV. „ 20
V. „ 50
VI. „ са сликама 55
Наука о геометријским облицима од М. Петровића за 4. разред, сасвим прерађено IV. издање — 40
Природопис А. Либена. I. Зоологија. Друго издање 30
II. Ботаника 20
III. Минералогија 25
Поука о кућарству написао проф. Мита Петровић — 45
Декламатор. Збирка српских и хрватских песама за декламовање с опширним упутством, како ваља декламовати. Друго умножено издање — — 60
Како се стављају питања. Српски удесио Д. Јосић 50
Човечије тело и његова нега. Са више слика. Написао проф. Мита Петровић — — — — 60
Граматика српска. За средње заводе и више разреде народних школа. Написао Владимир Вујић професор. Пето прерађено издање — — — 50
Граматика српска за учитеље III. и IV. разреда. Израдио Мита Нешковић — — — — 50
Граматика стара словенска за гимназије и богословије од проф. Ј. Живановића, III. издање — 80
Мала земљоделска читанка. За српске нар. школе написао др. Ђ. Радић. Са сликама. Друго издање 30
Основи физике за више разреде народних школа, више девојачке школе и сродне заводе. Написао М. Петровић проф. са 48 слика — — — 50
Повесница српског народа за основ. школе — — 20
Писмени састави за српске школе — — — 14
Јестественица од Фрачковића. IV. најновије издање 30
Збирка народних песама за школску младеж — 10
Баштован од П. Бибића. Најновије издање — — 80
Кратко пчеларство за почетнике. Написао М. Д. Дејановић. Са више слика — — — — — 50
Гајење кртоле са више слика од М. Д. Дејановића 70
Очење или каламљење од др. Ђ. Радића са сликама 10
Настава у српском језику од Милетића за II. разред 20
Наука о чувању здравља за школе, Карла Реклама. Превео Д. Јосић. Друго поправљено издање — 20
Великаја православнаја катавасија којом се може недељом и празником вечерње, јутрење и служба правилно обавити. С благословом Ђ. Светости г. патријарха Ивачковића — — 1.—
Практичан поступак при настави у рачуну за I. разред нар. школе. Израдио Св. Милетић учит. — 45
— — при настави у рачуну за 2. разред нар. школе од св. Милетића учитеља — — — — 70
— — при настави у рачуну за 3. разред нар. школе од Св. Милетића учитеља — — — — 40
Поступак при настави у обичним разломцима за 4. разред нар. школе од Св. Милетића учитеља — 40
Поступак при настави у десетичним разломцима за основне школе од Св. Милетића — — — 40
Настава у земљопису за други разр. основне школе од Св. Милетића — — — — — 35
Српска народна основна школа (дидактика и методика). За све, који се школом баве од Петра Радуловића — — — — — — — 60
Упутство к предавању познавања природе у народној школи. Саставио Симеун Коњевић. I. Природопис и природословље за III. разред народне школе — 80
Уредбе за српске народне школе — — — 30
Речник српскога и немачкога језика. Саставио Ђорђе Поповић. I. део: немачко-српски фор 3.— фино везан — — — — — — — 4.—
— — II. део: српско-немачки — — ф. 3.60
фино везан — — — — — — 4.60
Мапа Европе од Хантке, српски приредила и издала наша књижара, израђена по закључцима берлинског конгреса. На платну — — — — 6.—
Школа основног цртања за нар. школе од Мужака 1.80
Збирка геометријских тела, за наставу у науци о геометријским облицима — — — — 4.20
— физикалних справица већа — — — 40.—
Писмарице на тврдој артији, кутија — — — 3.—
Штица, по методу Вукићевићевом — — — 2.—
Рачунаљка руске за рачунање с целим бројевима, лепо бојадисана и лакована — — — — 12.—
Немачко упутство за ову рачунаљку стаје — 20
— За рачунање с разломцима, лепо бојадисана и лакована — — — — — — — 12.—
— бечка са штапићима и куглама — — — 16.—
Шрајберове велике природописне слике за зид, српско издање, препоручено од в. школског савета 20 колорираних таблица; првих 5 таблица садржавају сисавце — — — — — 7·25
других 5 таблица тице — — — — 7·25
трећих 5 таблица амфибије, рибе итд. — — 7·50
четвртих 5 таблица растиње — — — 7·50
Хербаријум. Збирка од 200 домаћих биљака, које су према потреби наших школа као и саме науке, најлепше састављене од проф. Мите Петровића 40.—
— — збирка од 100 биљака — — — — 20.—
Глобус српски 8″ у пречнику — — — — 6·70
„ „ 8″ с меридијаном — — — 15·75
Један пут један, на тврдој артији — — — 3
Песме у два гласа за народне школе. Сложио М. Топаловић. Одобрено од вис. школ. савета — — 30

Уједно јављамо, да је сад баш изашла

МАПА АУСТРО-УГАРСКЕ

са Босном и Херцеговином и пограничним земљама

од ХАНТКЕА

српски приредила и издала књижара браће Јовановића.

До сада је била велика оскудица у српским школама што није постојала мапа Аустро-Угарске; зато се с правом надамо, да ће све српске школе, ма где оне биле, нохитати да набаве ову ваљану мапу, и тиме попуне давно осећану празнину у земљописној настави. С тога, што су на њој обележене и Босна и Херцеговина са пограничним земљама, ова ће мапа свакој српској школи корисно послужити за предавање отачественице. Ове су мапе највећег формата, а израђене су с обзиром на најновију политичну поделу у чувеном географском заводу у Глогави (у Немачкој) те не само да надмашују досадање српске мапе, но и с правом могу се упоредити с првим страним мапама.

Подлепљена платном стаје ф. 8.—

НОВ СРПСКИ ГЛОБУС

од 6″ пречнику

нарочито за мање општинске школе удесан, јер је врло добар а ипак много јефтинији од онога од 8″ у пречнику, издадосмо ове године у својој наклади, те се само од нас повлачити може.

Цена је истоме ф. 5.—, са меридијаном ф. 13.—

Умољавајући све п. н. школске власти и господу учитеље за многобројне наручбине, напомињемо изречно, да се у нас и све остале школске књиге туђе накладе у свако доба набавити могу.

Наручбине се извршују тачно с платом у наточ (per Nachnahme.)

У Панчеву, августи 1881.

КЊИЖАРА БРАЋЕ ЈОВАНОВИЋА.

6-ти број

СРПСКИХ ИЛУСТРОВАНИХ НОВИНА

доноси овај садржај: **Забава:** Шумарева кћерка. Приповетка из српског живота од С. В. П. — **Песме:** Лабудови. Од Драг. Ј. Илијћа. — **Из природе:** „Ковлићи“ (појав светлости). Од проф. А. М. М. — **Преводи:** Вели свет. Новела грофа В. А. Сологуба. Превод Саве Петровића. — **Повесница:** Народопис Срба у Угарској. По Пикоту од др. Стеве Павловића. — **Песме:** Оживела нада. од Николе Ђорића. Звоните звуци, од Боислава. — **Узорите жене:** Корнелија мати Граха. — **Из разних крајева:** У Русији успомене из године 1877. Од Милана Савића. — **Радиност:** Изложба женскога ручнога рада у Новом Саду, од С. В. П. — **Књижевност:** Летопис „Матице Српске“. М. С—ћа. — **Словенски писци:** Иван С. Тургењев, од —ћа. — **Старе српске слике:** Верна слика Доситијева. — **Уз наше илустрације:** Идила из птичијег света: Лет! Лет! Острво Локрум. Босански поштоноша. Женски накит у Далмацији. — **Смесице.** — **Белешке.** — **Читуља.** — **Библиографија.** — Изјава. — **Слике:** Иван. С. Тургењев. Идила из птичијег живота: Лет! Лет! Верни лик Досит. Обрадовића. Босанска пошта. Острво Локрум у Јадранском мору. Сељанка из околине Сиња. Женски накит у Далмацији.

„Српске Илустроване Новине“ излазе сваких 16 дана два пуна табака, а цена им је за Аустро-Угарску 4 ф. полугодишње или на 3 месеца 2 ф., за Србију, Црну Гору и друге крајеве 12 динара полугодишње, односно 6 динара на 3 месеца. Претплату у Србији примају све тамошње књижаре, а у осталим крајевима умољена г.г. скупљачи, као и накладна штампарија А. Пајевића у Новоме Саду.

Курс бечке берзе 17. (29.) октобра.

Ц. кр. дукати — — — — — — — — —	5.60
Наполеондори — — — — — — — — —	9.88
Немачке марке — — — — — — — — —	58.—

Пошт. бирачима сентандрејског среза.

Услед највише одлуке, којом се српски народно-црквени сабор од 1879. ход. распушта и нов избор посланика за претстојећи народно-црквени сабор, одређен за 15. (27.) нов. о. г. наређује, сматрам за повољну дужност, пошто лично не могу овим се путем поштов. бирачима, а наиме сентандрејским, који су ме за свога кандидата истаћи изволели били, на поверењу, које су ми приликом последњег избора поклонили, изабрав ме за свога посланика с том се жељом захвалити, да и приликом настојећех избора свога посланика не пожале труда, него да с одушевљењем похите на биралиште и да покажу да и на мртвој стражи бди народна свест, коју овом приликом пре, него икада показати ваља.

У колико сам пак ја достојан био поклоњеног ми поверења, видеће се из извештаја, који ћу накнадно о прошлом сабору поднети. — Засада срећан успех при новом избору посланика!

У Карловци 17. (29.) октобра. 1881.

Јов. Пачариз
бивши посланик сентандр. среза.

ПОЗИВ

на ванредну главну скупштину

ДОБРОТВОРНЕ ЗАДРУГЕ СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА,

која ће се држати у недељу 18. (30.) октобра 1881. у 3 сата после подне у гимназијској дворани.

Предмети:

1. Пријављивање ново-уписаних задругарица.
2. Објава да ће се држати јавна задружна забава 14. (26.) новембра о. г.
3. Извештај с предлогом епарх. школ. референта г. Стеве В. Поповића о изложби женских послова у Будапешти.

Нови Сад, 14. (26.) октобра 1881.

Начелништво.

Поновљени позив

У ГЛАВНУ СКУПШТИНУ

„друштва за српско народно позориште.“

Како се редовна главна скупштина друштвена, која је била сазвана за 27. јуни (9 јули) о. г., није могла држати, што није дошао довољан број чланова, који се по §. 10. устава друштвеног изискује, — то се иста скупштина **по ново заказује за 9. (21.) новембар о. г.**, у 9 сахата пре подне, те се позивају и умољавају сви чланови друштвени да на њу изволе доћи.

Уједно се јавља, да свака општина или правна дружина у смислу §. 4. устава друштвеног има право на 100 фор прилога или обвезе једног, на 1000 фор. двојицу, а на више од 1000 фор. тројицу заступника изабрати и послати на сваку главну скупштину позоришну.

Из седнице управнога одбора „друштва за српско народно позориште“, у Новоме Саду 24. септембра (6. октобра) 1881.

Начеоник
„друштва за срп. нар. позориште“.
Др. Стеван Павловић с. р.

Сава Петровић с. р.
секретар.

ОБЈАВА ЗА ЗУБОБОЛНЕ.

Мојим пошт. пацијентима, као и осталој п. т. публици стављам до знања, да од 8. (20.) октобра сваки дан ординујем од 9 сати из јутра до 6 сати по подне у гостиони „царице Јелисавете.“

С поштовањем

Др. В. Дик,
зубни лекар.

Бавиће се само још неколико дана

ЗА ЗУБОБОЛНЕ

ЗУБНИ ЛЕКАР

МЕД. И ХИР. Е. ЛЕВИНГЕР

препоручује се п. т. публици за прављење вештачки зубова и жвакалица по најновијој и најопробанијој методи.

Сваковрсно пломбирање извршава се најтачније под гаранцијом.

Свеколике зубне операције извршују се без бола са етеричким заносом (Lustgasnarcosé).

Ординује: дневно од 2—5 сахати по подне у своме стану: господска улица, Стефановићева кућа, преко пута гостијонице „царице Јелисавете“.

ТРГОВИНА И ПРОМЕТ.

СТЕВАН КОСТОВИЋ

КОМИСИОНСКА РАДЊА У БУДИМ-ПЕШТИ.

Будимпешта 15. (27.) окт.

Рана. Од мог задњег извештаја од 10. (22.) ов. м. остао је правац у житу подржно миран и обрт код не променутих цена врло ограничен. Зоб и јечам чврсто се држе, кукуруз лабаво а у терминима је слабо посла било, цене уступајуће.

Продукти. У шљивама остаје посао тром, у готовој роби налазе босанске испод 80 ком. на фунти по фор. 17½, испод 100 ком. по ф. 16½ у мањим партијама купаца 105 ком. на фунти тешко се по ф. 16 продају а преко 105 ком. тј. уванцроба на име по ф. 15½ српске испод 100 ком. тражене су по ф. 15 и роба за новембар у врећама по ф. 14¼ — у бурадима ф. 14¾ налази купаца. Пекмез код доста великог млоштва и ограничене потребе, цене уступајуће. У кожама је не променут чврст посао. У шпиркама новим још никаквих закључака, тога ради неда се цена означити.

ОГЛАСИ.

Стечај.

Црквено-школска општина даје поново расписати стечај на упражњено учитељско звање, премда г. Велимир Чонић из Сомбора изабрани учитељ није се примио звања. Учитељска плата 72 к. жита, 156 фор. 20 нов., 4 ланца ораће земље, 6 фати дрва, 4 фата сламе, слободан стан с баштом, за спровод мртваца 1 ф. Који жели ово место получити, нек изволи што скорије на црквено-школску општину сведочанства послати.

Избор ће бити 1. новембра.

У Кетфељу 10. октобра 1881.

Тодор Жикић,
1—2 прквн. општ. председник.

Стечај.

Срби, који двојно трговачко књиговодство теоретично и практично знају, могу до 15 децембра о. г. код подписате управе на упражњено место првог књиговође компетовати.

Годишња је плата за расписано место без икакове ренумерације 800 фор. а. вр.

Компетенти морају знати српски и немачки говорити, читати и писати; а ако и мађарски, онда они имају првенство. Дотични компетенти имају своје школске и друге получене сведочбе у оригиналу или у оверовљеном препису на „Прву панчевачку заједницу за ваљевину“ (Erster Pancsovaer Vorschussverein) ради оцене упутити; морају у својим офертима тачно свој домицил и у каквом се послу сада налазе означити; при том имају бити угледног моралног владања.

Изабраном спада још у дужност заводску кореспонденцију по потреби на горе означеним језицима водити.

Избор ће се обавити до 31. децембра о. г. а изабраник има своје место 1. фебруара 1882. г. заузети.

Неизабраним компетентима повратиће се њихове сведоџбе у препорученом писму.

Панчево, 24. октобра 1881.

УПРАВА
1—3 прве панчевачке заједнице за ваљевину.

Објава.

Властелинство каменичко издаваће под закуп дана 29. октобра (10. новембра) 1881. у 10 сати прије подне у властелинској писарни свој рит у Беочину састојећи се из 222. јутра по 2000 □ к. и свој пашњак 78 јутара по 1200 □ к. велики на време од једне или више година почињући од 1. јануара п. р. 1882. путем устмене јавне дражбе, на коју се дражбу сви, који поменуте земље закупити желе, учтиво позивају.

1—3 **Управа властелинства каменичког.**

Објава.

Властелинство каменичко продаваће дана 26. октобра (7. новембра) 1881. у 10. сати прије подне у власелинској писарни путем јавне устмене дражбе своје овогодишње сече, и то: у леданичкој шуми 13⅔ јутра, а у каменичкој великој ади 15⅛ јутара, на коју се дражбу дражбоватељи овим учтиво позивају.

1—3 **Управа властелинства каменичког.**

ОДЕЖДА И ЦРКВЕНИХ УТВАРИ

као: плашчаница, пјатохљебница, кандила, полијелеја, кадионица, евангелија и т. д. може се добити у богатоме стоваришту потписанога. Одежда има за све чинове од јерођакона, па и за архијереја. Све је тако лепо и богато украшено и израђено, како само Руси израдити умеју.

Потписани дакле своје стовариште препоручује свима црквеним општинама, свештеницима и свима, који би желели учинити задужбину светој цркви, или који би хтели благодарни се показати за радост, која је на њих од свевишње силе изливена.

Ко би желео од ових ствари коју наручити, нека се само обрати на потписанога, који ће најтачније обавити све кореспонденције и наручбине.

Коста Савковић,
1—3 у Шапцу, у Србији.

Један шегрт

може одма ступити у трговину спецераја **Хајнриха Фишера** у Руми. 1—3

Галантеријска трговина

Зах. Г. Стојковића

у Сомбору

треба једног спомоћника и два шегрта. 2—

КАСЕ

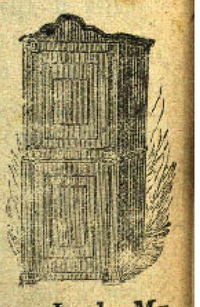

по најновијој американској системи, сигурне од ватре и похаре из фабрике

ФЕЛИКСА БЛАЖИЧЕКА

У БЕЧУ

у солидности и каквоћи израде не уступају ни једној до сада познатој фабрици, а у цени знатно јефтиније.

Наручбине прима и отправља г. Ђорђе Милићевић, трговац у Бечу, Lazenhof, код кога се могу мустре видети и цене сазнати. 22—

Одговорни уредник др. Светозар Милетић

Српска штампарија дра Светозара Милетића.